М. Андрейчук.

ПРОМИСЛОВА РЕВОЛЮЦІЯ В 18-ІМ СТОЛІТТЮ.

(Докінчене з мин. числа).

Промислова революція в Англії потягла за собою не тільки кольосальні зміни в промислі, але й в соціяльнім житю людий. Вона лишила велику масу людий попередних зарібків і доходів, а з другого боку, спричинила переселюване людности з одної місцевости до другої. З розвоєм промислу творить ся зайве, образоване населене. Сільські робітники відривають ся від землеробства, лишають ся занять дрібні витворці, які не можуть видержати конкуренції з великою продукцією, тратять заняте люди ріжних професій які не можуть погодити ся з сим способом продукції, і всі вони мусять шукати тепер занятя в таких галузях промислу, котрі були для всіх доступні. Вже одно географічне перемінене центрів промислу — пише Т. Барановський — повинно було лишити зарібку і доходу тисячі населеня. Англійський промисл, з зависимости від зміни технічних условин продукції, кілька раз міняв своє місце положеня. Насамперед він був розсіяний по селах; після винайденя машини Аркрайта, яка пускала ся в рух водою, бавовняно-прядільні фабрики почали групувати ся по берегах рік; з розповсюдненем парових машин фабрики перенеслись близше до міст, в місцевости богаті на вугле. З східних і полудневих графств Англії промисл еміґрував в північні графства — в Ланкашерське, Чеширське і Йоркширське. Процес перемішуваня промислу виражував ся в сильнім його розвитку в одних місцевостях а упадку в других. Розуміють ся що вслід за ним переселялось й населене, примушене до сего нуждою, яку викликав розвій капіталізму, який йде в парі з розвоєм промислу. Почалась масова еміґрація селян до міста. Як ся еміґрація відбувалась в другій половині девятнайцятого століття, то говорить про се слідуюча статистика:

Роки:	1861	1871	1881	1891
Мійське населене:	62.3	64.8	66.6	71.7
Сільське населене:	37.7	35.2	33.4	28.3

В Німеччині в 1848 р. землеробське населене рівнялось майже ¾ всего населеня, а вже в кінці XIX століття рівняло ся тільки одній-третій.

Розвій машинового промислу супроводжав ся зростом фабричного (мійського) населеня і великою видатністю праці. 500.000 робітників, виробило тепер при помочи машини, таку скількість роботи в прядільнім промислі, на яку треба при ручній роботі 100 міліонів людий. З першим приміненем машини до оброблюваня шерсти, 100.000 робітників лишилось без роботи. Так само і в других галузях промислу, випхала машина робітників. (От згадати хочби паперову продукцію: в фабриці паперу 4 робітники і 4 робітниці виконують тепер ту саму роботу, яка давнійше потребувала 400 людий; або спосіб друкованя газет: тоді коли при ручнім способі друкованя потреба було 800 годин на якусь скількість газети, то тепер ротаційна машина друкує ту саму скількість протягом 4-ох годин). І чим раз дальше, і чим раз більше випихає, в міру того як вона удосконалює ся.

Великому розвоєви промислу, в другій половині XVIII ст. сприяє кромі машини ще оден чинник, про якого треба згадати. В 1848 році відкрито в Каліфорнії склади золота. В 1851 році, відкрито склади золота в Вікторії, в одній з австралійських провінцій. За десятиліття (1851—60 р.р.) видобуто золота 401.138 кільограмів. Збільшила ся продукція посередника в обміні товарів. Блеск золота богато підганяв англійський промисл, за товарами котрого виродив ся великий попит в краях, які добували золото. В тім часі англійські промисловці пробивають собі дорогу, через торговельну згоду, до Франції (1860 р.) потім до Бельгії, Італії, Німеччини, Австрії і Швайцарії. В той спосіб потреби промислового розвою почали вступати місце бажаню капіталістичної наживи. Простійше сказати: в той час коли промислова революція XVIII століття була конечним вислідком промислового розвою, який не міг то того часу погодити ся з старими способами продукції, — то дальший її розвій підганяв ся вже переважно тими великими зисками, які давав капіталістам машиновий спосіб продукції. Зиск, вкінці кінців, завершуеть ся золотом, отжеж воно й явилось, в пізнійших часах, (як являе ся і тепер), одним з головних чинників в дальшім розвою промислу. З сего не треба припускати, що розвій промислу треба завдячувати капіталістичній захланности. Розвій промислу йде своєю законною дорогою і без тої захланности; через сю захланність він робив тільки великі скоки, щоби потім знов застановити ся, попасти в застій. Розвинути ся дальше того, як вимагае потреба часу він не може, і тому разом з велитенськими скоками, він попадае в той застій, який ми називаємо кризами. Так, що як тепер і являеть ся одним з чинників промислового розвою капіталістична нажива, в виді золота, то з другого боку той чинник приводить промисл час від часу до катастроф. Обміна продукції без посередництва гроша не тільки що не звільнить промислового розвою а урегулює його, виключить з його дороги такі катастрофи, якими являють ся кризи в сучасній капіталістичній господарці.

Промислової революції не можемо уважати вже скінченим і завершеним актом. Вона відбуваe ся ще й тепер, то в одній то в другій галузи промислу. Вона ще й довго буде відбувати ся хоч вже і без таких великих переворотів, які викликала промислова революція XVIII століття. Її початок означуеть ся від тоді, від коли струменти перестали служити человікови, а человік став служити машині, але її кінця не можна означити. Ріжницю між перед-революційним а по-революційнім часі дасть ся виразити в слідуючих словах Маркса: "В мануфактурі і ремесловій продукції струменти служать робітникови; в фабриці він служить машині. Там — рух робочих средств виходить від него; тут-же — він повинен слідити за ним. В мануфактурі — робітники творять члени живого організму. В фабриці-ж — істнує мертвий механізм від робітника независимий, до котрого він прилучений як живий додаток".

Все повисше сказане відносить ся переважно до англійського промислу, бо там, як вже на початку згадано, сей процес доконав ся найскорше. Та тепер вже Англія не представляе собою одинокої промислово розвиненої країни. Паростки англійського промислу розросли ся по всім цівілізованім сьвіті. Способи продукції сучасного великого промислу, не є тайною Англії, ані ніякої иншої віддільної країни а примінені у всіх цівілізованих державах. Вони стали інтернаціональними способами продукції.

Дальший процес розвою того інтернаціонального-капіталістичного промислу йде ще, поки що, в супроводі нужди широких народних мас, але вже в недалекім будучім кожда його ступінь вперед, буде збільшати добробит тих самих мас. Се станеть ся тоді, як средства продукції перестануть бути приватною власністю інтернаціональних капіталістів, а перейдуть на власність суспільства, і будуть служити для потреб суспільства а не для зиску капіталістів.

ПРОТИ БІЛОГО ТЕРОРУ НА УГОРЩИНІ.

Протест французьких інтелектуалістів і соціялістів.

На руки австрійського посла д-ра Бавера переслали французькі соціялісти свій протест по причині нелюдської поведінки угорського уряду з комуністами-соціялістами. Текст протесту звучить:

"Просимо Вас, в нашому імени заложити протест проти засудів смерти і страченя соціялістів в Будапешті. Апелюемо до людських почувань. Угорщина занапастить свою честь продовженем білого терору".

Підписали: А. Франс, А. Барбіс, Ж. Льоніе, М. Кашен, редакція "L'Humanite" і "Populair", Фросар, ескретар соціялістичної партії.

Італійський протест.

Заступники громад Міляну, Больонії, Реджіо, Емілії і робітничої організації Равенни, які дня 28 груд. мали відвезти 600 віденських дітий до Італії, перед своїм відїздом відіслали протест до угорського уряду:

"Підписані, що прибули до Відня сповнити діло людської солідарности і сотки віденських дітий перевезти до Італії є переконані, що вони поступають згідно з почуваннями і думками італійського народу, коли домагають ся негайної застанови засудів смерти і страчень угорського пролетаріяту".

Протест підписали посадники згаданих міст, президент больонського сойму і висланник робітничих організацій.

Протест східної Словаччини.

Партійна конференція угорського робітництва в східній Словаччині, що відбула ся дня 26 груд. в Кощицях, ухвалила,що сьогочасний братовбійчий режим угорської християнської олїгархії ніяк не може зєднати симпатії культурних народів для рідної країни і причинити ся до його відродженя. Саме тому підносить партійна конференція перед цілим культурним сьвітом протест проти кривавого варваризму угорського кастового режіму і взиває чеську і австрійську соціялістичну партію сей протест переслати поодиноким закордонним фракціям соціялістів, які рівночасно взиваеть ся віднести ся до своїх урядів, щоби політиці угорської клясової олїгархії, політиці мордованя мас положено конець.

Протест українських соціялістів.

На руки австрійського посла д-ра Бауера, до Ліги Народів в Парижі і Міжнароднього Соціялістичного Бюра вислали українські соціялдемократи протест проти засудів смерти і убиваня соціялістів в Будапешті.

Протест підписали:

За управу української соціял-демократії: д-р Лев Ганкевич і Антін Чернецький; за редакцію "Вперед": Порфір Буняк; за редакцію "Землі і Волі": д-р. Михайло Фільц; за редакцію "Нашої Мети": Дарія Старосольська.

Дальші протести.

Отто Бауер і С. Кунфі звернули ся телеґрафічно до Фердинанда Бюіссона, предсідателя Ліги прав людини, з просьбою о протест проти засудженя в Будапешті на смерть пятьох невинних соціялістів, а між ними й такої благородної людини, як Отто Корвін.

Проти засуду, як відомо, запротестував також російський комісар для заграничний справ Чічерін.

Білий терор на Угорщині шаліе далі.

Соціялістичний орган "Nepszawa" доносить, що недавно увязненого в Будапешті соціяліста д-ра Арнольда Гаразді замордовано у вязниці. В місті Чеґлед офіцири арештували 21 грудня пятьох робітників і кудись їх вивезли. На другий день трох з них погребали в сусідньому місточку Авону.

ЯВНА ПОГРОМНИЦЬКА АҐІТАЦІЯ ДЕНІКІНЦІВ.

ЖЕНЕВА, 5 січня. — Жидівський нарід переживае в сучасний мент чорні години своєї історії. Згідно звідомленем сьвітової преси та ствердженим фактам на території України, на територіях окупованих Польщею та навіть на далекій Сибіри вже майже рік тревають переслідуваня Жидів. Ґазетні звістки не дають нам докладного образу всіх погромів які мали місце в згаданих краях, всеж таки з тих відомостий, які доходять до преси, можна переконати ся, що останні погроми на території бувшої Росії і своїми розмірами і числом жертв перевисшають всякі переслідуваня Жидів за часів царизму. В одному Київі після занятя його армією російських добровольців (Денікінців) впало за три дні (18 до 20 жовтня 1919) 6 до 8 тисяч Жидів жертвою погромів. Жорстокість та озвірене, як також пляновість їх організації кажуть нам шукати причини того сумного явища не тільки в низах населеня, але також в рядах тих, котрі хвилево прийшли до власти "освободжувати" землї "єдиної неділимої".

Що так воно є дійсно, що жидівські погроми є наслідком антисемітської пропаганди уряду Денікіна, се бачимо ясно з статї його офіціяльного орґану, редагованого М. В. Шульґіном, який занимае в уряді Денікіна місце, яке відповідае міністерстві без портфеля.

В "Кіевлянинї" з дня 21 жовтня, 1919 р. Шульґін змалював ши коротко кровавi ночі в Київі, пише ось що:

"Російське населене готово вислухати тих страшних криків, то воно задае собі питане, чи сї сумні ночі научать Жидів чому небудь? Чи вони зрозуміють, що се значить нищити держави, яких вони не збудували? Чи зрозуміють вони, що се значить підбурювати одну клясу населеня проти другої згідно вказівкам великого учителя Карла Маркса? Чи зрозуміють вони, що то є соціялізм, з котрого утроби вийшли большевики?

"Чи вони зрозуміють, що їм треба робити сьогодня? Чи Жиди, які взяли участь в бунтах, будуть прокляті по всіх синагогах? Чи жидівська маса з таким самим захватом відречесь креаторів "нового режіму" з яким вона накидувала ся на старий? Чи Жиди вдарять ся в груди і чи посиплять голову попелом, та чи зроблять публичну покуту, бо сини Ізраіля взяли сумну участь в непоборимім бішенстві большевиків? Чи буде заложена "Ліґа для боротьби проти соціязілму", чи може все лишить ся по давньому і мимо страшних ночий смертельної паніки "Ліґа для боротьби проти антисемізму" істнувати ме далі і глупо заперечувати вже признані факти, розбуджуючи тим способом антисемітські пристрасти?

"Для Жидів остають ся тільки два шляхи: 1. признати ся до вини і робити покуту; 2 заперечувати і обвинувачувати всіх, тільки не себе самих.

"Їх доля залежати ме від шляху, який вони виберуть."

Подібного рода статі, заохочуючі до погромів ми найдемо на шпальтах "Вечерного Времени", ґазети, яка виходить в Ростові над Доном під редакцією Суворіна, та видаеть ся за ґрошi ген. Алексіева.

Антисемітська пропаганда в тій части України, яка підлягае владї Денікіна, ведеть ся цілком відкрито; їй присвячуеть ся великі кошти. Плякати, які накликують до погромів, розвішують ся по мурах міст побіч офіціяльних оголошень, в яких обвинуваченть ся Жидів як одиноку причину істнованя большевизму та розбуджуеть ся в масах ненависть і найнизші істинкти.

Цікаве становище антанти в тій справі.

Російська газета "Sour la Russie" (з 12 грудня,1919 р.), якій завдячуемо ті відомости, зовсім справедливо питае: Що роблять уряди союзників, які допомагали Денікінови завести диктатуру в Південї Росії і які підтримують його цілою своєю силою матеріяльною і моральною? Де їх протести? Коли на території, де пануе абсолютна власть мілїтарної диктатури, запровадженої при помочи союзників, ллеть ся від довгих місяців кров жидівського народу, коли повторюють ся страшні сторінки середньовічної історії, — що роблять представники антанти?

ЛІТВІНОВ ПРО НАДХОДЯЧИЙ МИР.

Копенґаґський "Соціял-Демократен" з 30 грудня м. р. пише:

З Лондону вчора прийшла слідуюча телеґрама:

Офіціяльно повідомляеть ся, що переговори між О'Ґредим а Літвіновим повернули ся в кращий бік і що знову розпочата конференція поведе до розвязаня всіх спірних питань за виїмком деяких. Питане про обмін полонених знову обмірковуеть ся, при чім О'Ґреди цілком задоволений відомостями Літвінова, що до поводженя з англійськими полоненими в Росії. Одна непартійна особа каже, що з полоненими в Росії обходять ся так добре, як того тільки дозволяють обставини. Що до ранених є надія, що совітський уряд з ґуманітарних міркувань звільнить їх і що остаточно буде можливо обмінятись раненими.

Редакція "Соціял-Демократен" звернула ся до Літвінова і просила його висловити ся з приводу наведеної телеґрами. Він сказав:

"Як вам відомо, перервані переговори були знову розпочаті в останніх днях перебуваня О' Ґреди тут в місті. Я твердо стояв на головних засадах моїх умов і з тим О'Ґреди поїхав до Лондону. Як що тепер офіціяльно повідомляеть ся, що переговори ідуть краще і що є надія досягти порозуміня у всіх пунктах, то се отже означае, що О'Ґреди переконав англійський уряд, що умови, які я подав від імени мого уряду, цілком справедливі.

Інакше не можна зрозуміти сього повідомленя. У четвер повертаеть ся О'Ґреди до Копенґаґи, і ми тоді побачимо, що він привезе...

— Мирові пропозиції, — запитали ми.

Літвінов усьміхнув ся. — Мир прийде швидше, ніж гадають. Ви бачите самі, які кольосальні підмоги одержуе червона армія. На протязі небогатьох місяців ми знову добули се, що Денікін здобув при своїх перемогах по дорозі до Москви. Ми стоїмо зараз у Лугані, — в тому місті, звідки Денікін тоді почав свій похід. Його становище тепер цілком інакше...

— Що є причиною перемог червоної армії?

— Денікін мав найкращу допомогу з боку козацької кінноти. Але тепер зима, і він не може нею користувати ся. До того раз-ураз виникають селянські повстаня з тилу його війська.

— Чи хліборобы на Україні прихильно ставлять ся до большевизму?

— Не зовсім. Але вони прихильні до совітської влади. І в кождому разї вони проти Денікіна, який зрозумів зорґанізувати територію, що він здобув.

Ми маємо загалом більше шіснайцяти армій. Може вони всї не однаково узброєні, але се ще прийде. Ми нині заходжуємо ся коло того, щоби утворити кінноту й розпочати боротьбу з козаками.

— Харчеві справи раз-у-раз стають кращі. Се питане комунікації, яка також є все краща. З Сибіру приходить тепер богато хліба, здобутого в місцевостях, де досї був Колчак. Колчак нині очистив Томск і наші війська посувають ся в Сибірі все далї на перед...

— Чи можна сподївати ся, що Японія підтримае Колчака.

Я тому не вірю. Японія не заінтересована в тому, щоб допомогти Колчакови. Загалом я вірю, що на Сході і на Заході мають думати про щось инше ніж про війну з совітською Росією. Сьвіт хоче мира. І він наближаеть ся тим швидше, чим виразнійше червона армія показуе силу совітської Росії. Разом з тим ми дали богато доказів нашої готовости до переговорів. Я можу вам сказати, що ми тепер запропонували мир Польщі.

На дорпатській конференції, де Йоффе веде переговори з представниками Естонії, ми пішли на великі уступки, аби заключити мир. Ми зробили Естонії великі територіяльні уступки, включаючи частину петроґрадської губернії, отже чисто російської землї. Латва, як вам відомо, нині також запропонувала нам приступити до мирних переговорів.

— Але чого хоче антанта?

— Антанті потрібна Росія. Америка, Англія та Франція мусять мати сирі матеріяли з Росії. Вільна Росія буде ударом для економічного становища цілого сьвіта. Мировe питане є питанем економічним і воно розвяжеть ся на економічному ґрунті. Для прикладу я зазначу, що французька текстільна примисловість не може істнувати без російського льну. А в Росії зараз лежить чотири міліони пудів льну і чекае на експорт.

Англійська робітнича партія зрозуміла суть річи. Трейд-юнії постановили вислати до Росії комісію, щоб познайомити ся з положенем. Російські професійні спілки у відповідь на се видали відозву, в якій вітають сю комісію. Ті зустрінуть на границі і дозволять їй все бачити в Росії.

— Мир іде, він вже на порозі! — закінчив Літвінов свою розмову.

ЯК ВИГЛЯДАЄ ПОЛЬСЬКИЙ "МИР" НА ЯКОМУ РОЗІБЄТЬ СЯ БОЛЬШЕВИЗМ.

Під таким заголовком містить віденський "Укр. Прапор" слідуюче:

Европейська преса переповнена вістками, які по невдачах Колчака, Юденіча і Денікіна вказують на Польщу як одиноку спасительку Західної Европи від большевицької небезпеки. Вістки сї інспіровані самими Поляками на те, щоби піддержати свій моральний й матеріяльний кредит у держав антанти, яка не дуже то "збудована" відносинами в Польщі й славною шляхецькою господаркою. Головно висувають Поляки як найбільший аргумент свою добре зорґанізовану армію, яка зможе "змести з лиця землї" усїх ворогів. Як на ділї виглядають у боротьбі з большевизмом сї "герої", які вміють по мистецьки мордувати у нашому краю неповинних людий, хай послужить ось яке звідомленє большевицького ґенерального штабу:

"МОСКВА, 23 XII. Польська армія розвалюеть ся. Цілі частини здіймають ся з фронту і відводять ся в зад, тому, що не хотять бити ся з червоними військами. Телеґрами що дня приносять нам вістки про масові заворушеня в польській армії. Виписи за один день: Штаб 12 армії: 104 полк ворожий розбігаеть ся. Настрій большевицький. Салдати шукають зручної хвилї, щоби перейти на наш бік. Штаб 15 армії: В районі Н. Ц. полку на наш бік перейшли легіонери, які повідомили, що серед ворожого війська сильний революційний настрій. Н-ський польський полк одержав від нас літературу. 33-ий ломжинський полк відмовив ся виконувати боєвий приказ, був уведений в тил і розброєний. Польський офіцер заявив нашим червоним армейцям, що польська армія бити ся не хоче і в скорім часї всї салдати стануть комуністами. Носелене тих місцевостий, де перебували Поляки, зустрічае нас як спасителїв. Селяни всїма способами допомагають дїяльности нашої стежі".

ЗНАК.

Федько Бойко, літ 75, з села Бобрівники, бучацького повіту.

Маленького росту, скулений та ще здоров і кремезний. Похилив голову, перехилив ся на крісли та почав розказувати.

"Вигнали нас усїх на середину села та казали всїм нам там розложити ся. Ми перебули там цілий тиждень. Москалї дуже стріляли на наше село, а все тільки на один кінець і тому нам в середині села нїчого не грозило. Трохи було нам тїсно, та якось бідували.

При кінци тижня мене скортїло подивити ся до моєї хати, що лежить таки на самому кінци села. Тільки днів там не був, як не подивити ся. Перейшов щасливо аж до самої хати. Отвираю двері, а — Боже мій — там наші жовніри. Я утїщив ся ними, а вони мною. Се були самі Мадяри, я їх нїчого не розумів, а вони мене нїчого.

Посидів я собі з ними, поговорив та врешті став, щоби — вибачайте за слово — вимочити сьв...

Встаю я, іду до дверий, а вони як крикнуть: "Гальт!". Ну, як гальт, то гальт, я сїв і сидів там до вечера, а коли я вже зголоднів та руками показував, що хочу їсти, вони, дай їм Боже здоровле, дали мені кусник хлїба.

Вечером прийшов якийсь старший. Жовніри з ним поговорили, а відтак почали мене ревідувати. Найшли файку, тютюн, капшук, ножик. Пан старший обдивив се все та вже мав пустити, як один з жовнірів сягнув рукою за черес, а там мій "знак".

Я і забув вже на нього. А з тим знаком то така була історія. Як були ще Москалї в нашому селї, ходило кождого дня пятьох козаків та стягали від людий покладки. Люди мусїли давати, бо вони били.

Раз прийшов до мене якийсь їхній офіцер і зажадав покладків. Я не хотїв йому дати, тоді він підніс нагайку та грозив, що коли не дам, то обе мене. А я йому кажу: "Пане мій, коли я вам не дам, то ви мене один набете, коли я їм не дам, то їх чотирох чи пятьох "дубельт" мене набють.

Офіцер розсьміяв ся і каже: "Я дам тобі такий "знак", що як ті жовніри прийдуть, то не відбиратимуть більше від вас покладків".

І дав менї таку карточку і написав щось на ній.

На другий день, коли прийшли козаки і я їм показав "знак", вони оставили мене в спокою.

Офіцер приходив знова, як довго були у нас Москалї та відбирав поклади. Брав, брав без ґроший, часом кинув щось на сіль або тютюн, але се рідко бувало.

Прийшли наші, викинули Москалїв, я і забув на свій "знак".

Аж тепер найшли його!

Старий сплюнув крізь зуби, зітхнув і додав спокійно:

"А за сей знак, я тепер вже третий рік бідую. Пани не зрозуміли знаку та сказали, що я з Москалями тримав. А я, пане мій, бодай тих Москалїв за мої покладки сьвята земля не носила, два роки в Талергофі пересидїв, а тепер мене тут тримають.

А все те за сей "знак".

(Л. Г. в "Землї і Волї").

Сьвіт мусить оправдувати своє поступоване.

ОЛБЕНІ, Н. Й., 24 січня. Посол Морис Бльох, визначний демократичний член судівничої комісії, яка судить пятьох суспендованих соціялістів послів, сказав сьогодня так:

"Коли в понеділок зійдеть ся легіслятура, я маю намір візвати президента Світа, аби явив ся вівторок перед судівничою комісією і сказав, чи, по його думці, або по думці адвокатів обжалованя, є або нема доказів відвічального характеру проти оскаржених соціялістів. По моїй думці доси не предложено нїчого, що хоч би трошечки піддержувало закид, що тих пять соціялістів не мають права займати місце в легіслятурі."